

rendeli magát, képzeletét a nyelv nyújtotta véges lehetőségeknek.

A verscsoportok közein pedig fekete alapon cikázik a villágos és ritka vagy egyre sűrűbb, összetettebb vonalvezetésű, drótgubancokra emlékeztető illusztráció.

A kötet leghosszabb verse az *Edzéslehetőségek*. Es a hosszú, a leghosszabb vers hova vezet? A modern élet nyüzsgő szövevényébe, amelyben lényegbevágóan fontos szálai a triviális fonalait keresztezik. A történések gyors egymásutánja is inkább nevezhető rohanásnak valami felé. Az *Edzéslehetőségek*: a különböző szinteken és hullámhosszakon viharzó „csonttörő élet” még a mély lélegzés, tizórás alvás és ötszöri evés ellenére is előbb-utóbb a végbe tonkollik, a „harcosok” eredetére való tekintet nélkül. A logika helyenként tótágast áll: meg kell szorozni a bögréket, tényérokat, lábasokat; megsárgult csipkefüggő-

nyöket ragozni; az üzenetek viszont a mosdó ikékitős vizébe toccsannak. Collage bizarr elemeit vehetjük szemügyre, ha közelebb lépünk, de az egész összhatása sem marad el.

Ez a napsújtotta vidék, amelybe Böndör Pál kötete betekintést nyújt, józanságában szinte kegyetlen, szenttelen, velőkig ható. Seholy egy fa lágyabb kontúrja. Pedig az olvasó szinte vágyik lombja alá. Olyan jó a 85. oldalról ezt a két „érzelmes” sort beszippantani, forrás vizének illata talán:

*Érzem a kövek és bogarak szagát,
a letaposott fűszálakat egyenként.*

(*érzelem*)

Szabad-e ezt a lakonikus vallomást egy újabb kötet előfutárjának tekinteni? Az érzelem ilyen implicit megnyilatkozását palackpostának?

VIRÁG ÁGNES

SZOBROKBAN ÉLŐ MARADANDÓSÁG

Baranyi Károly élete és művei.

Forum. Újvidék, 1974.

Vannak könyvek, melyeknek megjelenése ünnepet és egyben ajándékot is jelent. A szerző, az olvasó számára is egyaránt. (Most azokra gondolok, akik igazán szeretik a könyvet!) Az ember már ilyen előlegezett tisztelettel, valami belső melegséggel veszi kezébe, s így is lapozgatja, mert tudja, hogy ez, amit olvas, az ismeretekben, élményekben való gazdagodásán túl az Időnek is szól, hogy a távolabbi jövőben is hírt adjon egy küzdelmes kor roppant erőfeszítéseinek maradandó eredményeiről.

Ezért az ilyen mű a számadásnak egyik legszebb és legértékesebb közlési formája.

Baranyi Károly szobrászművész életének nyolcvanadik évében érte az a minden röpké kritikát, terjedelmesebb méltatást felülmúló, s egy-egy retrospektív tárlat sikerénél is tartósabb elismerés, hogy életrajzával együtt díszes kiadásban megjelent műveinek albuma, amely alkotói pályájának kiemelkedő munkáit színes és fekete-fehér reprodukciókban megőrökíti. Igen, ez már régi, s szerte a világon érvényben lévő gyakorlat: az írónak alkonyodó éveig kell várnia, mire műveinek gyűjteményes kiadása megjelenik (ha ugyan még életében erre sor kerül), a képzőművésznek pedig egy ilyen kivételes értékű mű-

re, amelyet a művészetkedvelő, az igazi művészetbarát saját képei, szobrai, könyvei között őrizgetve bármikor a kezébe vehet és föllapozgathat, emlékezze a műterem szelid csöndjére, vagy a nagy tárlatok forró légkörére, amelyet ki-ki a befogadásának mélységeihez mérten hordoz magában. De általános érvényű jelentőségéből sem a jelen, sem a jövő számára a látszólagos könyvtári némaság nem von le semmit, hiszen Baranyi Károly művésze életünkkel egybeforrva ma is, holnap is úgy él, mint ötvenegynéhány esztendővel ezelőtt.

Erről a kötet elején olvasható életrajz sokkal szemléletesebben és sokkal közvetlenebb hangon beszél. A nagy életrajzok szerencsés találkozója az, hogy az alkotó művész életpályájáról élettársa, Baranyiné Markov Zlata művésznő írta ezt a lírai szövevű kétszereplős curriculum vitaét. Ezért szinte drámába kívánkozó tartalmi mélysége és ritkán fellelhető hitelle van ennek a valomásnak, hiszen aki vall, mindmáig hű kísérője annak az alkotónak, akiről női lelkéből áradó finom megérezésekkel csipkészerűen „kikézi-munkázott” sorai szólnak. Ha — nem is tudom hanyadszori átolvására után — az életrajzi adatokra gondolok, s azokra az évekig tartó kutatásokra, melyeket hasonló munkák megírása előtt magam is végeztem, belém vág a kérdés: kitél is kaphatnánk Baranyi Károlyról hívebb biográfiát? Életpályának hullámzásairól — küzdelmeiről, vergődéseiről, a makacs anyag megszelídítéséről, megformálásáról —, kísérleteiről és az új szerűség állandó kereséséről kitél kaphatnánk a legintimebb részleteiben is megbízhatóbb leírást, mint a művész művésznő feleségétől.

Különleges élmény ennek az igen szerény, lágy hangvételű életrajznak az olvasása. Vibrál benne a fény és az árny, árad a mosoly, megcsillan az alig elrejtendő könny; simán csöngedezik, s az alkotó bármelyik életszakaszáról van szó, az érzelmesség hőfoka csak annyira szövédik bele, amennyit egy ilyen kompozíciójú biográfia műfaji követelményei megengednek. Bár Zlata asszony a szobrászművész munkatársa is, nem egy művének ihle-

tője is, mégis milyen fátyolszerűen a háttérben tud maradni...

„Öt évet töltöttünk az ómátyásföldi madárdalok, kellemes, szép környezetben; itt már mind a ketten dolgoztunk. Ott ismertem meg a munka zenéjét, az agyag földobását, formázását, a márvány és a kő pattogását, apró ütögetéseit, a szobor faragását.

Károly heves vérmérsékletű volt, gyorsan járt, evett, dolgozott, de a munkájában elkülönült a világtól, kezében az ész és az érzés úgy összpontosult, hogy nem hallott, nem látott mást, csak azt csinálta kitartóan, amit az ész és az érzés diktált. Csapta az agyagot, és gyors mozdulatokkal határozottan rajzolta bele a formákat... Behunyott szemmel is éreztem, hogy a mű melyik részén dolgozik, különösen ha márványt faragott.”

Az egyes korszakaikat átívelőn nem egy fejezetében érezzük ezt a megnyilatkozását, s azt a hihetetlennek tetsző kitartó lelkesedést, amely az idős művészpárból a fiatalabbakat is lendületbe sodró hévvel árad:

„Baranyi most tovább tervezi szobrait, a legmegfelelőbb arányokban lépést tartva az építészettel és technikával, parkokba, terekre, szabad mezőkre az autósutrádak mentén. A mai életünkben és környezetünkben csak a ritmikus és dinamikus formavilággal lehet feladatokat korszerűen megoldani, ezért Károly ezen az úton halad.”

Egy ilyen — derűre ború, borúra derűvel teli — életút megismernése után az olvasó tűnődéseiből felocsúdván fokozottabb érdeklődéssel lapozgatja tovább ezt a könyvet.

A bevezetőből kicsengő lírai hang utolsó ütemét a költő veszi át, ez előbbihez simuló poétikus hangon. Pap József *Egy szoborra* című költeményének tömör, kicsiszolt sorai úgy hatnak, mintha Baranyi Károly műhelyében vésőt ragadva kőbe véste volna őket: keskeny gránit-oszlopba, amely *Exegi monumentum*ként áll bevezetőül a kötet második része előtt.

A természetnek és az életnek a képei ezek, akár a plakettek, akár a portrék, tanulmányfejek, szobrok,

szoborcsoportok reprodukcióit nézzük. Már az első színes reprodukció — az *Ádám és Éva* című szobor — időben is, térben is hosszú ideig fogva tartó képzetátránszításokat ébreszt fel a nézőben. Madáchi kép ez? Nem! Baranyi Károly víziója, amely nem egyszer évezredek át-ugorva bibliai, mitológiai alakokat idéz — mint a világot mindenre elszántan átröpülni kész *Ikarosz* —, vagy tanulmányfejei közül a nagy csaták vérmezőit visszaidéző *Albán fej*, a zord *Tanulmányfej* és a sziklakemény arcvonású, harcra induló *Katona*. Megejtő, hogy a Mester kezevonásai milyen drámai erővel érvényesülnek ezeken az arcokon. Hosszas elmerengés után az a meggyőződés szilárdul meg most újra és jobban, hogy Baranyi minden idegszálával átérzi a világot.

Ezt nem csupán maradandó értékű tanulmányfejei árulják el — most, ezekben a remek reprodukciókban még tartósabban —, hanem kompozícióiban, szoborcsoportjaiban is ez az erő jut kifejezésre — *Subás parasztlak*, *Ritmus*, *Fejek* —, akárcsak a témavilágához oly közel álló állatok lebilincselő erejű meg-

formálásában (*Oroszlán*, *Bövény*, *Lófej*, *Kakas* és *A nagy hal megeszi a kis halat*).

Baranyi Károly azok közé a kiforrott szobrászművészek közé tartozik, akik egy széles skálába bevehető minden technikában otthonosan mozognak. Legyen az kő, fa, vas, bádoglemez, pozdorjalemez, samott vagy csak gipsz; ujjai nyomán a vonalak pánhuzamosa, találkozás, kereszteződése, a hajlatokban drámaian kemény vagy líraian lágy ívelése az ember, a természet láttán a lélek és az élet oly sokféle rezdülését fejezik ki, mint amennyit egy színekben gazdag kavics a fényektől izzó keresztmetszetében, az érzések végtelen skáláját kifejező egyetlen tekintetben (a *Katona*), vagy a kettémetszett fa évgyűrűiben, a pozdorjalemez szemcséiben, a samott érdes anyagszerűségében.

Igen! Az alkotó művész még nyolcvaneshet éves korában is az új felé tör. Szeretné meglelni a maga helyét a holnap parkjaiban, mezején és terein, mert úgy érzi, hogy „...bizni kell abban a virágban is, amit kéz helyett traverz tart.”

LÉVAY ENDRE

LEGSZÜKSÉGESEBB SZAVAINK GYŰJTEMÉNYE

SÁROSI KÁROLY: *A magyar nyelv alapszótára*.

Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1974.

A szerző *Tanuljunk magyarul!* című tanítói kézikönyveinek, illetve tankönyveinek kiegészítéseként jelent meg *A magyar nyelv alapszótára*. Vajdaság Szocialista Autonóm Tartomány területén fokozatosan tért hódít a környezet nyelvének elsajátítása, vagyis önigazgatású szocialista társadalmunk népeinek és nemzetiségeinek az a törekvése, hogy egymás nyelvén keresztül megismerjék egymás szokásait, hagyományait, irodalmát, egyszóval kultúrá-

ját. A magyar nyelvnek mint nem anyanyelvnek a tanítása elsősorban Vajdaság általános iskoláinak szerbhorvát tannyelvű tagozataiban terjedt el.

A *magyar nyelv alapszótárának* elkészítéséhez elsősorban szógyakorlási alap kutatásokra volt szükség. Sárosi Károly megvizsgálta a héttől tizenéves gyermekek írásbeli és szóbeli kommunikációjának leggyakoribb szavait (A Tartományi Tankönyvkiadó Intézet Közlönye, Újvi-